

Europees onderzoek inspiratiebron voor professionalisering rol sport bij arbeidsparticipatie

Datum: april 2018

Auteur: Marian ter Haar

Aanleiding

Nederland staat niet alleen in haar zoektocht naar de bevordering van de maatschappelijke participatie van *achterblijvers* en met name die van achterblijvende jongeren. Een vraagstuk waarin gemeenten tegenwoordig een grote opdracht hebben, door de decentralisatie van beleid rondom werk, inkomen en burgerparticipatie.

De kloof tussen lager en hoger opgeleiden, tussen gevestigden en nieuwkomers, tussen seculiere en religieus georiënteerde jongeren en tussen jong en oud is zorgelijk. Dat is niet alleen in Nederland zo. Daarom heeft de Europese commissie, in het kader van het strategische plan 2020, ([EU 2020-strategie](#)) het agentschap 'Education, Audiovisual and Culture Executive Agency' (EACEA) onderzoek laten doen naar de bijdrage van sport aan de arbeidsparticipatie van kansarme jongeren in Europa. Deze studie is bedoeld te achterhalen welke sleutelcomponenten zorgen dat sport de effectiviteit van re-integratieprogramma's verhoogt (voor het volledige onderzoek: [Study on the contribution of sport to the employability of young people in the context of the Europe 2020 strategy](#)).

Inhoud

Dit artikel beschrijft de bevindingen en aanbevelingen uit de "*Study on the contribution of sport to the employability of young people in the context of the Europe 2020 Strategy*" van de Vrije Universiteit Brussel, Streetfootballworld, European Non-Governmental Sports Organisation (ENGSO) en de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB). Om de betekenis van het onderzoek te begrijpen begint het artikel met een korte schets over de Nederlandse situatie. Daarna volgen de probleemomschrijving, de onderzoeksvragen, de theoretische basis, het empirisch onderzoek en de bevindingen. De bevindingen zijn vervat in een algemene programmatheorie. Deze programmatheorie en de betekenis ervan voor praktijk, beleid en de ontwikkeling van een *body of knowledge* vormt het hart van dit artikel. Het onderzoek geeft stof tot denken. Ter afsluiting van het artikel bespreken we wat de bevindingen betekenen voor de betrokken gemeenten, sportaanbieders en onderzoekers.

Nederlandse programma's

Op verschillende plaatsen in Nederland zijn initiatieven, projecten, programma's gestart waar sport het middel is om de participatie in de samenleving te stimuleren (zie het *whitepaper* van Kenniscentrum Sport '[Arbeidsre-integratie en sport](#)'). Een directe stap naar betaald werk is voor de meeste deelnemers niet realistisch omdat sprake is van meerdere problemen tegelijkertijd. Jongeren vinden het lastig voor zichzelf op te komen en zich uit te drukken over

wat hen dwars zit, of wat zich in hun omgeving als onrecht aan hen voordoet. Sommige jongeren hebben hun sociale- en intellectuele competenties onvoldoende kunnen ontwikkelen. Als gevolg daarvan vallen jongeren vaker uit op school (Herweijer, 2008), zorgen vaker voor overlast op straat, hebben conflicten thuis of vinden aansluiting bij groepen op straat (factsheet [Traject 'Waarde van vechtsport voor jongeren'](#)). Daarom is maatschappelijke participatie een stap op weg naar werk of onderwijs. Bijvoorbeeld het verwerven van sociale contacten, aangemoedigd door lidmaatschappen van verenigingen, deelname aan opleidingen/cursussen of vrijwilligerswerk horen daar bij (Van Gent e.a., 2008). Participatietrajecten waarbij de sport(club) betrokken is, kennen een scala aan ambities. De doelen variëren van het opheffen van sociaal isolement door sociale contacten buiten de deur, tot deelname aan georganiseerde activiteiten of het opdoen van (onbetaald) werkervaring. Voor jongeren die spijbelen wordt geregeld samenwerking gezocht met sportaanbieders om hen te verleiden tot deelname aan trajecten terug naar school of naar werkervaringsplaatsen. De samenwerking rondom dergelijke trajecten is complex. Gemeenten, maatschappelijke diensten, UWV, uitzend- en re-integratiebureaus en sportaanbieders zijn met verschillende rollen en taken bij allerlei initiatieven betrokken. De doelen, aanpakken en betrokkenheid van sport en/of bewegen variëren net als de kwaliteit van de onderbouwing en de monitoring van de effecten op participatie.

Onderzoek naar en focus op effectiviteit interventies

TNO deed een literatuurreview naar de effectiviteit van re-integratie en de factoren die de effectiviteit beïnvloeden (Blonk e. a., 2015). Daarin zegt TNO: “*dat er geen eenduidige conclusies te trekken zijn ten aanzien van het versterken van fysieke fitheid en het vinden van werk*”. Bij deze review is het model van Wanberg *et al* (2002) gebruikt, het model is een multidisciplinair model waarin zeven groepen variabelen de kans op werk voorspellen: arbeidsmarktvaart, menselijk kapitaal, sociaal kapitaal, obstakels, economische noodzaak, werkzoekgedrag en discriminatie. De meerwaarde van het model is het multidisciplinaire karakter dat aansluit bij de gewenste integrale benadering.

In het lokale sportbeleid is toenemende aandacht voor de effectiviteit van interventies. Toch leidt dit nog niet tot meer beschreven interventies op het gebied van toeleiding naar werk of school. Kenniscentrum Sport beoordeelde tot nu toe twee re-integratie-interventies op hun effectiviteit. ‘[Stapje fitter](#)’ van Woerden Actief heeft het predicaat *goed beschreven*. ‘[Bewegen werkt](#)’ van Ergocontrol is beoordeeld als *goed onderbouwd*.

Samengevat: In Nederland is de kennis over de rol van sport bij toeleiding naar werk of scholing beperkt. Sport wordt waardevol geacht, tegelijkertijd begrijpen we onvoldoende wat, hoe en waarom en waar het betekenis genereert. Waarden en vaardigheden als samenwerking, communicatie, leiderschap worden snel toegedicht aan de sport en bewegingsdeelname. Echter, er zijn weinig methodieken en tools beschikbaar die de relatie tussen de sportaspecten en het effect op de verbetering van de inzetbaarheid expliciet maken, laat staan aantonen.

Wat weten we wel?

1. Scholing en werkervaringsplekken hebben meer succes als ze dicht op de wens en de mogelijkheden van jongeren geprogrammeerd worden om uitval van deelnemers te voorkomen. De trajecten moeten een combinatie van werkgerelateerde *skills* en *sociale skills* bevatten.
2. Naast individuele vaardigheden en houding is een netwerk met contacten buiten het persoonlijke netwerk, belangrijk. Aanpakken waarbij een netwerk actief ingezet kan worden bij het zoeken naar een baan, zijn kansrijker. Die netwerken moeten vaak ontwikkeld worden.
3. Vaak is sprake van meervoudige en complexe problematiek. Het is belangrijk een assesment uit te voeren in combinatie met een aanpak waarbij zoveel mogelijk (beïnvloedbare) belemmeringen worden aangepakt.
4. De aanpakken worden beter naarmate er samengewerkt wordt door verschillende organisaties die vanuit de verschillende disciplines denken en begeleiden. Het is van waarde wanneer de sector of werkgevers waar de kansen liggen betrokken zijn.

Het Europese onderzoek kan de Nederlandse situatie mogelijk inspireren en helpen deze situatie te ontstijgen.

Het Europese onderzoek

Probleemomschrijving, uitdaging

Zoals geconcludeerd, wordt sport vaak positief geassocieerd met de ontwikkeling van soft skills. Sporten stijgt uit boven ontspanning en plezier. De onderzoekers noemen dit de Plus van de sport: sport als middel om verbindingen te realiseren en daarmee nuttige, sociale- en vakgebonden vaardigheden te ontwikkelen. Sport met aandacht voor specifieke activiteiten die het leren van competenties met het oog op effectieve participatie stimuleren. Dit vraagt om samenwerking van verschillende experts en organisaties die zich bezighouden met toeleiding en het toerusten van jongeren. Dat is de basis voor een geslaagde deelname aan de arbeidsmarkt.

De studie heeft als doel belangrijke componenten van sportinterventies, uit verschillende landen, bloot te leggen. Het gaat om interventies die jongeren beter toerusten voor de arbeidsmarkt. Het idee is daaruit algemeen geldende mechanismen te destilleren die houvast geven in de toekomst. De volgende vragen gaven daarbij richting aan het onderzoek:

1. Welke beleidsmaatregelen / aanbevelingen, wetgeving en initiatieven bestaan er momenteel in de EU-lidstaten en wat zijn goede werkwijzen in de praktijk?
2. Welk bewijs is er voor effectiviteit in de praktijk?
3. Welke aanbevelingen kunnen aan verschillende belanghebbenden worden gericht?

Theoretische benadering van Coalter

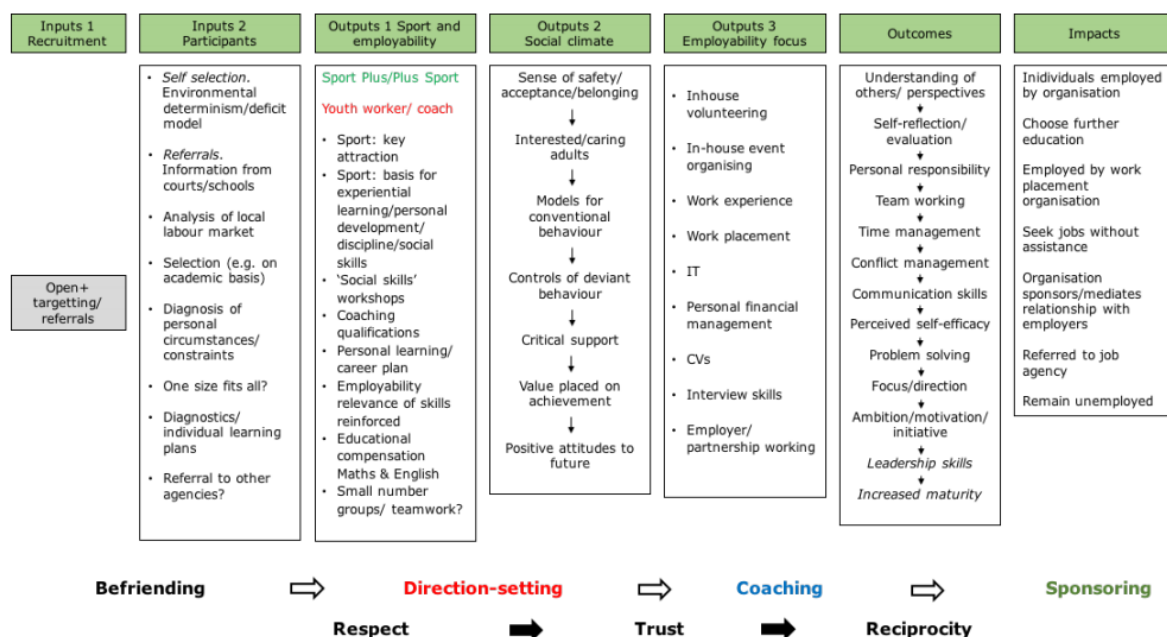
Gelukkig hoeft in het onderzoek het wiel niet helemaal opnieuw uit gevonden te worden. Een onderzoek naar sport en inzetbaarheid in opdracht van *Comic Relief*, een organisatie die armoede wil bestrijden in het Verenigd Koninkrijk, vormt het theoretisch fundament voor het onderzoek naar re-integratie.

Het bood de sleutelementen voor het bestuderen van de processen, relaties en de belangrijkste principes onder het plan van aanpak (Coalter, Wilson, Griffiths & Nichols, 2015). Het model (zie figuur 1) van Pawson cs (2004: 7) werd door Coalter cs gebruikt. Het illustreert de complexiteit en integraliteit in de samenwerking, zoals Pawson het zegt:

“It is through the workings of entire systems of social relationships that any changes in behaviours, events and social conditions are effected” (...) “Interventions carry not one, but several theories/mechanisms”.

Het model is gebaseerd op diepgaande case-studies van vijf sport- en inzetbaarheidsprojecten - drie in het Verenigd Koninkrijk en twee in Zuid-Afrika. Het raamwerk is breed en integraal van karakter omdat het verschillende aspecten identificeert uit de programma's. Er is een begin gemaakt met het expliciteren van werkzame elementen in de programma's en dit vormt de basis voor een theorie over het programma in de praktijk.

A theoretical 'sport and employability' framework

Figuur 1 Theoretische frame van Pawson

Dit theoretische frame geeft richting aan het empirisch deel van het onderzoek naar Europese praktijken op het gebied van re-integratie door sport. De elementen boden de zoekrichting in het onderzoek naar de praktijken in Europa.

Naast literatuuronderzoek, zijn door een gerichte mailcampagne en via *social media*, de bestaande Europese sport- en re-integratieprogramma's in kaart gebracht. De informatie is verworven via landelijke sportorganisaties, overheidsinstellingen en het netwerk van de onderzoekers overal in Europa. Dit en de website van het onderzoek en een *Open Access* survey naar specifieke voornemens en beleidsmaatregelen zorgden voor een enorme hoeveelheid informatie. Het survey is uitgevoerd over de nationale beleidsmaatregelen over

zeven EU-lidstaten vanuit verschillende bronnen en tien sport- en re-integratiebedrijven in acht verschillende EU-landen met een grote verscheidenheid in de werkwijze¹. Op basis van het survey en het theoretisch *frame* (figuur 2) zijn de tien case study-organisaties uit acht verschillende Europese lidstaten gekozen voor verder onderzoek.

Empirisch deel van het onderzoek

Het theoretische *frame* (figuur 1) reduceert de complexiteit rondom de tien *cases* door deze te benaderen via de sleutelementen, die het onderzoek naar de tien *cases* vormgeven.

1. werving van de deelnemers,
2. de deelnemers (competenties, omgeving),
3. hoe sport wordt gebruikt,
4. het sociale klimaat (zaken als de aard van de coaching, de veiligheid, controle op gedrag, respect, vertrouwen en wederkerigheid etc)
5. de inzetbaarheid
6. en de impact van het programma.

De verschillende *inputs*, de begeleiding bij het gebruik van sport en het effect ervan, uitgedrukt in *outputs*, *outcomes* en *impacts* gaven richting aan de vragen bij het onderzoek naar de *case studies*.

Bij de tien *cases* zijn 85 diepte-interviews uitgevoerd met programmaontwerpers, maatschappelijk werkers, sportcoaches, deelnemers en voormalige deelnemers. Daarnaast werden materialen en verslagen van en rondom de verschillende programma's bij het onderzoek betrokken. Via de interviews en het materialen-onderzoek is de verwevenheid van sociale relaties, ambities van de deelnemers, hun begeleiders, de samenwerking en de omgeving zodat eventuele veranderingen in gedrag, gebeurtenissen en sociale omstandigheden in onderlinge samenhang beschouwd. Met de informatie uit de *case studies*², het literatuuronderzoek en het onderzoek naar de beleidscontext is een '*Programmatheorie voor sport inzet bij re-integratie*' geconstrueerd, dit is een belangrijke opbrengst van het onderzoek.

Programmatheorie: bouwstenen voor het handelen

De programmatheorie bestaat uit vijf bouwstenen voor het handelen: ze laten de samenhang tussen de sleutelaspecten zien. De bouwstenen maken de waarde van specifieke relaties inzichtelijk en geven een (preferente) volgorde van oorzaken en effecten aan. Het programma maakt duidelijk hoe bepaalde rollen of taken bijdragen aan het bereiken van een specifiek effect. Of zoals de onderzoekers het omschrijven: "*A 'generic programme theory' of sport and employability programmes which identifies the key components, mechanisms, relationships and presumed sequence of causes and effects.*"

¹ Albion in de Gemeenschap (VK), Bewegen naar werk (CAI), Oltalom Sport Association (HU), Rheinflanke (DE), Sport dans la ville (FR), Sport 4 Life (UK), Start2 (BE), Street League (VK), UFEC / INSER-sport (ES).

² In het rapport worden de afzonderlijke case studies uitgebreid beschreven.

De kracht van de programmatheorie is haar eenvoud. Alle onderzochte praktijkvoorbeelden weerspiegelen de waarde van de vijf aspecten uit de programmatheorie. Tegelijkertijd is het zo dat sommige praktijken meer en andere minder gemeenschappelijk hebben met een of alle aspecten van de programmatheorie. Dit is het belangrijkste resultaat van het Europese onderzoek. Hierna bespreken wij de vijf bouwstenen van de programmatheorie afzonderlijk en illustreren deze, waar mogelijk, met een voorbeeld uit de Nederlandse praktijk.

Het resultaat: een programmatheorie

De programmatheorie wordt hieronder schematisch weergegeven (figuur 2):

Figuur 2.

De belangrijkste bevindingen ten aanzien van de programma-elementen zijn:

1. Begeleiding vanuit de wensen en groeiomogelijkheden van jongeren

Sport dient om jongeren te verleiden tot de deelname aan een traject naar maatschappelijke participatie. Tegelijkertijd wordt sport benut om met jongeren te werken aan competenties die hen aantrekkelijk maken voor aanbieders van werk.

Bij het verleiden van jongeren met sport geldt hoe dichter je aansluit bij wat jongeren zelf aantrekkelijk vinden hoe beter het is. Voor de sport geldt dat niet het spel of de tak van sport het vertrekpunt is maar de jongere en hoe sport hen verder helpt bij terugkeer naar school of

het verkrijgen van werk. De relatie met een toeleidingsprogramma is cruciaal, een willekeurig sportprogramma is onvoldoende om daadwerkelijk effect te hebben op een verbeterde uitgangspositie op de arbeidsmarkt. Soms is het toeleiden iets wat 'verstopt' zit in het aanbod. Het vraagt goed doordenken van het aanbod zodat sport kan bijdragen aan de beoogde gedragsverandering of de competentieontwikkeling. Dat het sportprogramma niet vrijblijvend van aard is en gericht is op de maatschappelijke deelname van jongeren moet ook helder zijn voor de deelnemers. Er zijn verwachtingen over de deelname en inzet bij specifieke leerprocessen gericht op toeleiding naar school of werk. Dit doel bepaalt de aard en richting van de begeleiding. De begeleiding is gericht op het leren aangaan en onderhouden van sociale relaties die voortkomen uit respect en vertrouwen. Sport helpt de deelnemers een beeld te ontwikkelen en zich uit te spreken over hun eigen wensen, behoeften en mogelijkheden. Het reflecteren op het eigen gedrag en het formuleren van leerpunten is de rode draad. Sport helpt de jongeren te leren werken in een team, te praten met elkaar en een reële verwachting te ontwikkelen over zijn of haar mogelijkheden.

Naast de inzet van sport om jongeren te verleiden mee te doen in een toeleidingstraject zal de sportbegeleider samenwerken met specifieke organisaties op het gebied van toeleiding en werk. In het traject wordt geoefend met: solliciteren, gebruik van sociale media, het maken van een cv en bijvoorbeeld het deelnemen aan een sollicitatietraining en nog veel meer.

De Harde Leerschool

Rugby is a hooligans sport played by gentlemen, klinkt het in een quote van Winston Churchill. Maar is rugby geschikt om jongemannen die moeite hebben met regels en regelmaat voor te bereiden op de arbeidsmarkt? Stichting De Harde Leerschool denkt van wel.

Jongens met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, dat is niet de makkelijkste doelgroep. Daar kunnen jongerenwerker/coach Renée Groenendijk en rugbytrainer Job Völker veel over vertellen. In 2015 begeleidden zij de eerste lichter jongeren van De Harde Leerschool, een particulier initiatief uit de rugbywereld. Het Nederlandse initiatief is geïnspireerd door *School of Hard Knocks*, een al jaren succesvol rugbyprogramma voor kansarme jongeren in Groot-Brittannië. Lees meer: [Rugby als leerschool](#)

2. Begeleiding met oog op veilige, stimulerende omgeving voor vertrouwensrelaties

Begeleiders moeten in staat zijn een omgeving en sfeer te bouwen door het geven van vertrouwen, aandacht en zorg. Een voorwaarde voor het leren is dat de jongeren het gevoel hebben dat ze welkom zijn, gezien en geaccepteerd worden en dat ze bij de groep horen. Het helpt als zij aangemoedigd worden tot gedrag dat hen in die omgeving en daar buiten merkbaar verder helpt. Het hoort bij de taak van de begeleiding dat de omgeving veilig is en dat gedrag dat de veiligheid in gevaar brengt gezien wordt en niet geaccepteerd wordt. De begeleiding geeft duidelijke regels voor de jongeren over welk gedrag verwacht wordt en helpt jongeren door positieve coaching en feedback de regels te respecteren. Het doel is de jongeren te leren positieve affectieve relaties aan te gaan. De begeleiding is inclusief, vriendelijk, verbindend zonder te familair of intiem te zijn. Ze begeleidt de jongeren bij

zelfbewust zijn, vertrouwen en persoonlijke ontwikkeling door goed te kijken, luisteren en vanuit neutraliteit vragen te stellen en suggesties te geven. Dat vormt het fundament waarop competenties die bijdragen aan een positieve houding en gedrag ten opzichte van hun toekomst ontplooid worden.

De jongeren die je wilt bereiken kunnen om heel verschillende redenen een grote afstand tot de samenleving hebben. Het kan zijn dat er sprake is van een verstandelijke beperking, een problematische thuissituatie, nare ervaringen of dat ze worstelen met zichzelf en hun omgeving en daardoor in conflicten verzeild zijn geraakt. Een bijzondere groep zijn de meisjes die door ervaren seksueel misbruik geïsoleerd geraakt zijn.

Slachtoffers misbruik terug aan zet met Fier & Sterk

Hoe pak je als jonge vrouw je leven weer op als je vertrouwen in mensen diep beschadigd is door een loverboy of door seksueel misbruik? Meiden met zo'n ervaring moeten niet alleen hun zelfvertrouwen terugkrijgen, ze hebben ook vaak een achterstand in hun ontwikkeling naar volwassene. Fier & Sterk, een project van expertise- en behandelcentrum Fier, SC Cambuur en bokssvereniging Frisia, ondersteunt deze meiden.

Ervaringen met een loverboy, seksueel misbruik of eer-gerelateerd geweld grijpen vaak in op een cruciaal moment in het leven: de leeftijd waarop de meeste mensen een opleiding volgen en voltooien en de arbeidsmarkt op gaan. Daarom kan deze nare ervaring ook nog eens verstrekken gevolgen hebben voor het latere, werkende leven van het slachtoffer. Om deze vrouwen te helpen hun leven weer op de rit te krijgen werken Fier, voetbalclub SC Cambuur en bokssvereniging Frisia samen in het project Fier & Sterk. Lees meer: [Fier & Sterk](#)

3. Begeleiding gericht op richting in de toeleiding naar werk of school

Individueel assesment

Een stimulerende omgeving kenmerkt zich door een goede relatie tussen de begeleiders en de jongeren en dat draagt bij aan reflectie en inzicht in de sterkten en zwakten van elke deelnemer. Het helpt de persoonlijke omstandigheden en de weerstanden van deelnemers te kennen, net als inzicht in de aanwezige competenties of het ontwikkel potentieel voor de competenties die bijdragen aan succesvolle plaatsing.

Het afnemen van een assesment is een mooi instrument om de jongeren te helpen richting te geven aan hun eigen leerproces. Dergelijke assesments zijn idealiter gekoppeld aan individuele leerplannen. Het stimuleert de reflectie op zichzelf en hun gedrag in de groep. Dat geeft stevigheid aan de interventie omdat het de coach richting geeft in de ontwikkelpotentie van de jongeren, het dient als meetlat voor de stappen die in het sporttraject gezet gaan worden. Veel van de huidige interventies werken zonder intensieve assesments en daardoor hebben sportbegeleiders minder houvast voor hun handelen.

De coach heeft inzicht in de mogelijkheden van de groepsleden nodig om de trainingen goed in te richten en aan te sluiten bij de leerwensen van de deelnemers. Het assessment is een mooi instrument om de deelnemers uit te dagen te reflecteren op zichzelf en hun ambities. De geschiktheid van jongeren voor de arbeidsmarkt is niet zo gemakkelijk uit te drukken omdat de arbeidsmarkt sterk verandert. Technologische vernieuwingen en flexibelere structuren in het post-industriele tijdperk beïnvloeden de aard van de competenties die gezocht worden. Er is een omvangrijke groep jongeren zonder werk, al neemt deze groep in omvang af. Er zal een groep blijven die moeite heeft te kunnen voldoen aan de toenemende flexibiliteit die door de toename van parttime werk en de afnemende levenslange baan verbinding wordt gevraagd.

De aanpak van Bewegen Naar Werk van Rotterdam Sportsupport concentreert zich op het beoordelen en toerusten van de deelnemers op twee aspecten. Het eerste gaat over wat zij de basis van de deelnemers noemen. Deze wordt uitgedrukt in levenslust en energie, de leefstijl (voeding, bewegen, ontspanning en herstel). Het tweede aspect gaat over de greep die mensen op hun gedrag hebben, wat zich uitdrukt in ritme en structuur (planning, afspraken na kunnen komen, maar ook schulden/administratie etc). In de aanpak leren de deelnemers om in een dagritme te komen, daarin ook maaltijden te nuttigen en door afspraken na te leven.

Bij de start van het sporttraject worden de deelnemers tijdens de intake op beide aspecten bevroegd en worden leerpunten afgesproken. Is de basis of de balans niet aanwezig of niet op orde, dan moet eerst hieraan gewerkt worden omdat het risico op terugval hoog is. Het sporten om half negen 's ochtends dient als spiegel. In het vervolg van het traject wordt toegewerkt naar het versterken van de motivatie en de zelfregulatie van gedrag. Het samen sporten helpt de deelnemers na te denken over hun gedrag in relatie met anderen. Ze worden gestimuleerd daarover na te denken en zich af te vragen: "wil ik zo zijn", "hoe wil ik zijn" en "hoe ga ik dat bereiken". Gestimuleerd door de omgang met andere deelnemers en de reflectie op hun gedrag vinden deelnemers de motivatie om verantwoordelijkheid te nemen zichzelf te leren kennen en verantwoordelijkheid te nemen wat van de training te maken. Met de deelnemers worden concrete, in het sportprogramma meetbare, doelen gesteld die tot stand komen in het gesprek met de deelnemers. De deelnemers wordt gevraagd na te denken over zichzelf en doelen te stellen bij hun gedrag tijdens de sport in relatie tot de andere deelnemers. Ook op hun leefstijl wordt gereflecteerd en daarin worden doelen gesteld. Na verloop van tijd worden de deelnemers stabiel en zelfredzamer en groeit de motivatie om meer te willen

Inzetbaarheid

Inzetbaarheid is een complex vraagstuk. Het gaat om individuele vaardigheden, motivatie en eigenschappen aan de ene kant en de behoefte van de arbeidsmarkt aan de andere kant. Dat leidt in de verschillende door de onderzoekers bestudeerde aanpakken tot een flink aantal tamelijk abstracte omschrijvingen. Twee begrippen komen wel steeds terug, dat zijn de *hard skills* en de *soft skills*. Het eerste begrip staat voor instrumentele vaardigheden die helpen de taak nabehoren uit te voeren. Het gaat om de technieken en de handelingen die men moet kunnen en kennen. De tweede categorie vaardigheden zijn de *soft skills* die vaak te maken hebben met iemands persoonlijkheid. Tot de soft skills rekent men zaken als teamwerk, betrouwbaarheid en planning, motivatie, presentatie, flexibiliteit enzovoorts. De combinatie van algemene vaardigheden en emotionele intelligentie worden als de soft skills componenten van de inzetbaarheid gezien.

Sport wordt ingezet voor het 'eigen' maken van de soft skills. Echter, volgens de onderzoekers, is er weinig bewijs dat de sport succesvol bijdraagt aan het ontwikkelen ervan. Dat komt omdat er nog te weinig programmatisch gewerkt wordt met op individuele leest geschoeide programma's op basis van assessments. Het bewust inzetten van sport in het realiseren van competentie ontwikkeling bij deelnemers gebeurt nog te weinig methodisch en systematisch. De onderzoekers zijn van mening dat toeleidingsprogramma's een 'Sport Plus' karakter nodig hebben om effectief te kunnen zijn. Bij een Sport Plus aanbod wordt sport systematisch en methodisch doordacht gebruikt om positieve sociale relaties en bepaalde sociale vaardigheden te ontwikkelen. Daarnaast is het belangrijk om de ontwikkelde skills te kunnen omschrijven en waarderen. De competenties die door de sport vormgegeven aanpak ontwikkeld worden moeten aansluiten bij bestaande beroeps- of competentieprofielen in termen van kwalificaties en (deel) certificaten.

Maïke Kooijmans (2016) heeft in haar proefschrift '[Talent van de straat. Jongerenwerk als preventiestrategie](#)' het 'loop- model' met vier aandachtsgebieden voor gedrag van jongeren beschreven.

Met dit model hoopt ze begeleiders te inspireren tot het doorbreken van gedrag dat negatieve gevolgen voor hen heeft. Ze onderscheidt daarbij twee dimensies. Frontstage-huishoudingen gaan over hoe jongeren willen overkomen op anderen en welke relaties zij met anderen aangaan. Backstage gaat over de emotiehuishouding: hoe jongeren in projecten succes en trots kunnen ervaren en negatieve emoties kunnen reguleren. Het gaat over het bewustwordingsproces en over wat ze in de toekomst willen bereiken. Bij veel jongeren die een succeservaring opdoen ontstaat in eerste instantie vooral verwarring, bijvoorbeeld als ze voor het eerst complimenten krijgen. Door de verstoring in de emotiehuishouding komt beweging op gang tussen frontstage en backstage. Er kan vervolgens ruimte ontstaan voor verwondering. Als een jongere ontdekt dat hij goed is in bijvoorbeeld sport en presteert zoals hij nooit verwacht had, dan werkt dat erg motiverend. De kracht van bijvoorbeeld jongerenwerkers is dat zij backstagewerk verrichten. Ze weten hoe ze contact kunnen maken met de binnenwereld van jongeren en hoe ze hen via die weg kunnen verleiden tot ander gedrag. Dat is bij veel jongeren de ingang om negatieve patronen te doorbreken.

Dit model vormde de basis voor onderzoek dat Kenniscentrum Sport en verschillende Hogescholen en Universiteiten oppakten om hun kennis over de aard van de begeleiding in de vechtkunst en verdedigingsport te vergroten.

4. Coaching op talent

Een belangrijk kenmerk van de Sport Plus 2-benadering is dat het een stapje verder gaat dan Sport Plus. De problemen of zwakke plekken in de werkgerelateerde competenties die in de workshops aan de orde zijn worden geïllustreerd en formeel versterkt via de sportpraktijk. Sport workshops voor kleine groepen deelnemers met het oog op het verbeteren van hun inzetbaarheid. Tijdens de workshops worden verschillende zwakke plekken en soft skills systematisch aangepakt en besproken. Deze workshops dragen bij aan: begrip voor anderen, persoonlijke verantwoordelijkheid nemen, teambijdrage, timemanagement, conflicthantering,

communicatie vaardigheden, waargenomen self-efficacy, probleemoplossing, richting, ambitie, motivatie, initiatief en leiderschapsvaardigheden. Tijdens de workshops is de rode draad het leren ontwikkelen van kritische zelfreflectie en zelfontplooiing. Deze programma's hebben geen sportief karakter.

Sport Plus 2 onderscheidt zich van Sport Plus omdat zij wel systematisch en bewust sport gerelateerd repertoire inzet om leerpotentieel aan te boren, bekrachtigen en internaliseren. Sport versterkt op deze wijze het leren en maakt integraal onderdeel uit van het inzetbaarheidsprogramma. Workshops met sport om vaardigheden en houding te trainen en een idee over de balans tussen aspiraties en competenties. De Sport Plus 2 filosofie kan leiden tot een uitgebalanceerd programma om vaardigheden en houding te ontwikkelen en te bevestigen in specifieke employability programma's die meer aansluiten bij de actuele vragen op de arbeidsmarkt.

Sport Plus 2 waarbij door sport formele, educatieve componenten worden geïntegreerd in de methodiek zou moeten leiden tot een *body of knowledge* over het systematisch methodisch handelen op basis waarvan de inzetbaarheid wordt versterkt. Zo ver is het in de meeste praktijken nog niet.

Het is belangrijk de deelnemers tijdig te introduceren in werkervaringsplaatsen zodat zij en hun begeleiders een idee ontwikkelen over de competenties die daar gewenst zijn. De sportcontext is ook een geschikte omgeving om allerlei taken en rollen die niet direct sport gerelateerd zijn te oefenen. Denk aan taken in de horeca, het beheer en onderhoud van het complex, de administratieve organisatie en het gebruik van nieuwe media vanuit de vereniging. Vrijwilligerswerk kan helpen de organisatorische vaardigheden, verbeterde waargenomen self-efficacy, zelfmanagement en communicatieve vaardigheden te vergroten. Daarnaast helpt de deelname aan het verenigingsverband het persoonlijke netwerk uit te breiden bovendien kunnen leden uit dat netwerk ook leer- en werkervaringsplekken bieden.

Aanpakken met een employability-focus leggen de nadruk op de ontwikkeling van voor inzetbaarheid relevante soft skills. Dat betekent: self-efficacy; communicatieve vaardigheden; conflictbeheer; probleemoplossing; leiderschapskwaliteiten; focus en ambitie. Zoals eerder beschreven komt uit het onderzoek naar voren dat het sleutelmechanisme voor deze ontwikkeling het stimuleren van een kritische zelfreflectie is.

5. Werk of school met blijvende ondersteuning

Oefenen met solliciteren, bouwen aan een CV, werkervaring opdoen en zoeken naar werk het hoort allemaal in het programma. Het vraagt om adequate begeleiding maar ook om actieve bemiddeling naar werk door de jobcoach. Het netwerk van bedrijven en organisaties van de coach zal regelmatig aangeboord worden namens de deelnemers. Als een coach dit netwerk niet heeft moet er gezocht worden naar iemand die dit wel kan bieden. De organisatie is er voor verantwoordelijk dat elke ontwikkelingscomponent van de begeleiding aandacht krijgt al naar gelang de fase van het proces.

Feyenoord Jobscorer

Feyenoord werkt met onder meer het UWV en de gemeente Rotterdam intensief samen om jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt aan een betaalde baan te helpen. Dat doet de club met het project Feyenoord Jobscorer, dat in 2012 samen met het UWV werd gestart.

Lees meer: [Feyenoord Jobscorer](#)

En als deelnemers dan geplaatst worden, is het zaak vinger aan de pols te blijven houden. De overgang is een enorme uitdaging, het helpt als daar ondersteuning geboden kan worden. Advies is tot 12 maanden na het verlaten van het programma nog individuele begeleiding en eventuele nieuwe werkgevers te zoeken.

Monitoring en evaluatie

Om programma's te ontwikkelen en effectief te laten zijn is het nodig de voortgang van de deelnemers steeds te volgen. In het onderzoek is een brede verscheidenheid aan M & E-benaderingen bij de organisaties uit het onderzoek. Ze variëren van niets tot individuele één-op-één monitoring-sessies tot systematisch formatieve evaluatie van de voortgang van deelnemers via het gebruik van werkboeken en gevalideerde kwalificaties. Soms zijn er *harde* resultaten (d.w.z. werkgelegenheid) door het aantal uitstromers naar werk of onderwijs. Er is echter behoefte aan een meer systematische aanpak van het verzamelen van informatie over de effectiviteit van programma's in het perspectief van de persoonlijke ontwikkeling van de deelnemers. Het blijft vaak *vaag* rondom de persoonlijke ontwikkeling en inzetbaarheidsvaardigheden. Er zijn weinig systematische pogingen gedaan om dergelijke effecten te omschrijven in nauwkeurige analytische en meetbare termen. Men lijkt te blijven 'hangen' in de verkeerde opvatting dat dergelijke zachte vaardigheden niet of nauwelijks te meten zijn. Er is duidelijk een gebrek aan expertise en middelen om dergelijke basis toetsstenen wel te beschrijven en te onderzoeken. Met het beter definiëren en meten van effectiviteit kan de impact van het gebruik van dergelijke programma's beter voor het voetlicht gebracht worden!

Het denken over de waarde van sport op weg naar maatschappelijke deelname

De studie had tot doel te achterhalen welke sleutelcomponenten ervoor zorgen dat sport de effectiviteit van re-integratieprogramma's verhoogt. De programmatheorie is een *back bone* voor sportaanbidders en re-integratie organisaties, diensten werk en inkomen van de gemeenten en onderzoek.

Het biedt een robuuste basis voor monitoring en evaluatie van bestaande programma's, ze helpt bij het ontwerpen en implementeren van toekomstige initiatieven. Inzichten uit dit onderzoek kunnen eveneens dienen als basis voor beleidsaanbevelingen.

Dit is een belangrijke eerste stap. De volgende stap is werk maken van de omschrijvingen van de vaardigheden en hoe daarin door sport effectieve programma's gebouwd kunnen worden. Deze programma's in de uitvoering volgen en het effect ervan in beeld brengen door te meten en de verhalen van de betrokkenen op te tekenen is dan een mooie gedeelde ambitie voor praktijk, beleid en wetenschap.

Het gemak van de grote broek

Cruciaal is dat de betrokkenen uit beleid ruimte maken om tijd en geld te investeren in onderzoek. Onderzoekers die in nauwe samenwerking met de praktijk werk maken van het expliciteren van de door sport geïnspireerde handelingsrepertoires die jongeren op weg te helpen naar school en werk. Het is een valkuil gebleken in vage algemeenheden te blijven spreken als het gaat om de waarde van sport bij dit soort complexe opdrachten. De ontwikkeling van soft skills expliciteren en monitoren gaat bijdragen aan een stevige *body of knowledge* en *competences* in deze sportieve tak van toeleiding naar werk of onderwijs.

Kleine stapjes in het doen

Complexe opdrachten kan de praktijk tackelen door de horizon dichterbij te brengen en te reflecteren over kleine stapjes die in de praktijk gezet worden en de effecten die dat geeft. Onderzoekers en coaches kunnen aan de slag door in gesprek te gaan over deze processen en samen de praktijk te volgen en te beoordelen en beschrijven hoe de jongeren in hun gedrag en denken veranderen. Hoe zij reflecteren en leren over zichzelf en elkaar daarbij tot steun zijn.

Het is niet eenvoudig maar zonder een systematische, methodische benadering in het 'waarom' van wat coaches doen en welk effect dat heeft komen we niet tot een doordachte wijzen van handelen. Verschillen van inzicht kunnen de voedingsbodem zijn voor het gesprek over verbeteringen in de aanpak. Het onderzoek geeft *food for thought*. Samenwerking in de kennisontwikkeling tussen praktijk en onderzoek helpt tot gedeelde inzichten en mooie instrumenten te komen.

Kijk naar de deelnemers, zet hen centraal

Het vertrekpunt in deze aanpakken is niet de sport maar zijn de deelnemers en wat hen drijft. Wat zij willen en kunnen is de basis van de reflectie en het leren door het programma. Dat is een lastige kanteling voor de sport. Een algemene bevinding uit het onderzoek is dat de sportsector zich daarin verder moet professionaliseren. Daarmee kan zij beter bijdragen met sport aan de verbeterde maatschappelijke participatie van jongeren.

Samenwerking helpt

Een andere bevinding is dat institutionele verbindingen tussen sport, zorg en welzijn ontbreken. Vanuit de sport wordt de verbinding en expertise uit andere domeinen nog maar sporadisch gezocht. Toch lijkt dit nodig om het hele traject goed te kunnen coachen. Deze verbanden zijn noodzakelijk om integrale samenwerking op het gebied van toeleiding naar werk of school te borgen in lokale netwerken met lokale expertise.

Door deze stappen krijgt succes een beredeneerde begeleiding met een vooropgezet plan met doordachte interacties en berust de effectiviteit minder op toeval zoals nu volgens de onderzoekers het geval is.

Geïnteresseerden in het onderzoek leer hier meer: [Study on the contribution of sport to the employability of young people in the context of the Europe 2020 strategy](#).

Roos Slenters, van Rotterdam Sportsupport, bedankt voor je bijdrage aan dit artikel.